

Τέσου Μπάιλα: «Ουίσκι Μπλέ» από το Πορτ Σάιντ στη Σαντορίνη, και από τον Πειραιά, στη Νέα Υόρκη και στο Βέλγιο.

Συνέντευξη στον Ελπιδοφόρο Ιντζέμπελη // *

Με το τέταρτο μυθιστόρημά της «Ουίσκι Μπλέ» σύντομα στις προθήκες, η Τέσου Μπάιλα σε μια συνέντευξη εφ' όλης της ύλης στο *Fractal*: για τα βιβλία και τη ζωή της, για τη ζάχαρη που πάντα θα είναι το δικό μας επινοημένο μυστικό και βεβαίως για το καινούργιο βιβλίο της: «Επί της ουσίας πρόκειται για ένα βιβλίο στο οποίο πρωταγωνιστεί η σχέση του Έλληνα με τη θάλασσα, τη ναυτοσύνη και τον πολιτισμό της, τον καθημερινό αγώνα για επιβίωση, το γεγονός ότι και ο Έλληνας ήταν πάντα μεταναστευτικός λαός, το ρατσισμό, το ταξίδι, την αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής. Το «Ουίσκι μπλε» είναι μια μυθιστορηματική ματιά στον αιώνα που αφήσαμε πίσω μας, στις μικρές και μεγάλες στιγμές που συνθέτουν την οδύσσεια ενός νεοέλληνα μέσα από την ιστορία μιας οικογένειας που ξεκινά στην Αίγυπτο του 1930 περίπου. Ο πρωταγωνιστής του βιβλίου είναι ένας νέος, ο Μιχάλης, ο οποίος ξεκινά από το Πορτ Σάιντ κι η ανάγκη τον φέρνει στη Σαντορίνη και τον Πειραιά των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων. Πολύ σύντομα θα ακολουθήσει το όνειρο για μια καλύτερη ζωή και θα δοκιμαστεί στα ανθρακωρυχεία της πόλης Μαρσινέλ στο Βέλγιο και στις αποβάθρες του λιμανιού της Νέας Υόρκης, προτού αποδεχτεί αμετάκλητα τη θαλασσινή του μοίρα. Θα αναζητήσει τη δική του Πηνελόπη στο πρόσωπο της Εριέττας, θα συνοδοιπορήσει με παράξενους συντρόφους όπως ο Αρτέμης και ο Αποστόλης, θα δει να ανοίγουν και να κλείνουν κύκλοι ζωής στη μεγάλη σκηνή του κόσμου».

-Κυρία Μπαίλα, ποια ήταν η αφορμή για να γραφεί το μυθιστόρημα «Το μυστικό ήταν η ζάχαρη», εκδόσεις Ψυχογιός;

Αν και έχω την άποψη ότι δεν υπάρχουν σαφείς προθέσεις όταν κάποιος αρχίζει να γράφει ένα μυθιστόρημα εντούτοις «Το μυστικό ήταν η ζάχαρη» κινήθηκε πάνω σε μια συγκεκριμένη παράμετρο κι αυτή δεν είναι άλλη από το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο μιας εποχής που δημιούργησε μια αντίστοιχη νοοτροπία και στάση ζωής και εκφράζει τον τρόπο με τον οποίο μεγάλωνε η γυναίκα του προηγούμενου αιώνα τόσο στην επαρχιακή ελληνική κοινωνία όσο και στην κοινωνία της πρωτεύουσας. Μια νοοτροπία που αφορούσε όχι βέβαια στο αστικό περιβάλλον αλλά σ' αυτό που αντιπροσώπευε τις μεσαίες και κυρίως τις κατώτερες τάξεις, τις ευκαιρίες ζωής που χάνονταν, τις έμφυλες διακρίσεις που γίνονταν εις βάρος της και περιόριζαν βασικά δικαιώματά της στη ζωή όπως είναι η εκπαίδευση, η κοινωνική εξέλιξη ή η πολιτική δράση.

-Ο τίτλος του βιβλίου είναι συμβολικός ή υπονοεί κάτι για εμάς τους αναγνώστες;

Ο τίτλος είναι αλληγορικός. Χρησιμοποιεί μια φράση της πρωταγωνίστριας για να δείξει ότι τελικά στη ζωή η «ζάχαρη», όλα όσα δηλαδή θα την κάνουν πιο υποφερτή, είναι ό,τι επινοούμε εμείς για να μπορέσουμε να επιβιώσουμε και να τα βγάλουμε πέρα όταν οι συνθήκες της ζωής είναι πολύ δύσκολες. Μικρά τεχνάσματα που λειτουργούν ως απαραίτητο οξυγόνο και μας επιτρέπουν να ανασάνουμε και να συνεχίσουμε. Όλα όσα γίνονται το απαραίτητο φως μέσα στο σκοτάδι. Μπορεί να είναι κάτι πολύ απλό, μια γλάστρα με ένα βασιλικό στο περβάζι της πόρτας, ένα κόκκινο γεράνι στον τενεκέ ή και κάτι πιο σύνθετο όπως κρυμμένα μυστικά και καταβυθισμένα όνειρα, ο ρόλος που επιλέγουμε να διαδραματίσουμε, ο προσωπικός δρόμος διαφυγής από το κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ζούμε.

-Η Κατίνα είναι μια κοπέλα που μεγαλώνει σε ένα κόσμο σκληρό. Αυτό είναι αρκετό για να την κάνει να περνά τόσες δυσκολίες;

Η Κατίνα είναι μια γυναίκα που μεγαλώνει μέσα σε έναν κόσμο βίας και όταν μεγαλώνεις με βία μαθαίνεις τελικά και να τη δέχεσαι για να μπορέσεις να επιβιώσεις. Από τη βία του

πατέρα που της στερεί το δικαίωμα στη μόρφωση μέχρι τη βία της κρητικής κοινωνίας αλλά και της βίας που εκτείνεται σε παγκόσμιο επίπεδο με κορυφαία στιγμή το πόλεμο και αργότερα στον Πειραιά της φτωχογειτονιάς η Κατίνα ζει και κινείται σε έναν αρσενικό κόσμο που αναπαράγει τη βία και αποφασίζει για εκείνη κάθε εξέλιξη της σε κάθε επίπεδο. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο η Κατίνα επιλέγει το ρόλο της μάνας ως τη δική της ιδιωτική οδό, αφοσιώνεται σ' αυτόν με αυταπάτηση και καταφέρνει χάρη σ' αυτό τον ρόλο να ξεπεράσει δυσκολίες ή απλώς να τις αντέξει.

-Ο ερχομός της στον Πειραιά θα την φέρει σε επαφή με τον Θέμελη. Γιατί αφήνεται στην αγκαλιά του; Δεν μπορεί να αντιληφθεί τι συμβαίνει και ποιες είναι οι σκοτεινές πτυχές του;

Ο ερχομός της στον Πειραιά 1950, στις προσφυγικές κατοικίες της Δραπετσώνας, με τους τεκέδες και τους σαλεπιτζήδες, τη φτώχεια και τους ρεμπέτες, τους πρόσφυγες θα οριοθετήσει τη ζωή της Κατίνας σε ένα νέο πλαίσιο. Μια ολόκληρη κοινωνία προσπαθεί να βρει τους δρόμους της ανασύνθεσης της μετά τον εμφύλιο. Πέτρινα και σκληρά χρόνια. Η Κατίνα της ζάχαρης όμως είναι μια γυναίκα παλιάς κοπής, μια γυναίκα που μύριζε πάντα βασιλικό, καθαριότητα, αφοσίωση και παράπονο, είναι όμως μια γυναίκα που αφιέρωσε τη ζωή της σε ό,τι εκείνη πίστευε και το πίστευε απόλυτα και αυτός είναι ένας σημαντικός λόγος που με κάνει να την θαυμάζω, ανεξάρτητα από το αν συμφωνούμε με τις αποφάσεις της ή όχι, επειδή εκείνη με αυτό τον τρόπο όριζε τη λέξη αλληλοσεβασμός στη ζωή της.

Παρόλο που ο γάμος αυτός καταδίκασε την Κατίνα στον ισόβιο εγκλεισμό της σε μια ασφυκτική σχέση. Η Κατίνα έγινε κοντά στον Θέμελη μια γυναίκα που έκανε την σταύρωση μια προσωπική διαδρομή ζωής. Ίσως γιατί δεν κατάλαβε ποτέ ότι την προσωπική ανάσταση που προσδοκούσε μια ολόκληρη ζωή δεν έπρεπε να την περιμένει από τους άλλους αλλά να την αναζητήσει. Θεώρησε δεδομένο στη ζωή της ότι θα έπρεπε να παραμείνει θύμα για να μην θυματοποιηθεί το παιδί της.

Κι έτσι η Κατίνα πρόσφερε στον Θέμελη την υποταγή της και την εξουσία που εκείνος είχε ανάγκη και συχνά άλλοθι για τις πράξεις του, τον μεταμόρφωνε με τη συγχώρεσή της όλο και περισσότερο, προσφέροντάς του έναν καθρέφτη που μέσα του εκείνος αντίκριζε τον εαυτό του, έτσι όπως θα ήθελε αλλά τελικά δεν μπορούσε να είναι και τον αγαπούσε ξανά. Ο Γκαμπριέλ Γκαρσία Μαρqués έγραψε ότι: «Σ' αγαπώ, όχι για το ποιος είσαι, αλλά για το ποιος είμαι εγώ όταν είμαι δίπλα σου», και νομίζω αυτό ακριβώς ένιωθε κοντά στην Κατίνα ο Θέμελης και για το λόγο αυτό δεν μπορούσε να απομακρυνθεί από κοντά της. Εκείνη από την άλλη δέχτηκε αποφασιστικά και με περηφάνια τον σταδιακό αποχρωματισμό της ζωής της. Ίσως επειδή αγάπησε τον Θέμελη. Ίσως επειδή είναι μια γυναίκα μιας συγκεκριμένης εποχής και δεν μπορούσε ούτε καν να σκεφτεί μια ενδεχόμενη απόκλιση από τις συντεταγμένες του ρόλου που η κοινωνία της επέβαλλε. Με αυτό τον τρόπο όριζε εκείνη τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια κι αν σήμερα μοιάζουν όλα τόσο αντιφατικά καλό είναι να σκεφτούμε ότι η σημερινή μας ματιά είναι εντελώς διαφορετική από τη ματιά μιας γυναίκας που γαλουχήθηκε σύμφωνα με κατεστημένες νοοτροπίες που υπήρχαν στα τέλη του δεκάτου ενάτου αιώνα και στις αρχές του εικοστού.

-Ο έρωτας είναι ταυτόσημος με την ζωή. Γιατί όμως η ερωτική εμπειρία μας διδάσκει ότι ευτυχία και πόνος είναι ένα;

Θα σας απαντήσω με ένα απόσπασμα από τον Οδυσσέα Ελύτη που νομίζω συνοψίζει καλύτερα για ποιο λόγο ο έρωτας έχει αυτή τη διττή υπόσταση: «Ακόμη θυμόμαστε την αγνότητα που την είχαμε βρει τόσο αινιγματική, πλυμένη σε μιαν αυγή που αγαπούσαμε, γιατί δεν ξέραμε πως μέσα μας, ακόμη πιο βαθιά, ετοιμάζαμε άλλα όνειρα πιο μεγάλα που θα 'πρεπε να σφίξουν στην αγκαλιά τους ακόμη περισσότερο χώμα, περισσότερο αίμα, περισσότερο νερό, περισσότερη φωτιά, περισσότερων Έρωτα!»

-Τόσο η προπολεμική Κρήτη όσο και ο Πειραιάς είναι συνδεδεμένα με την φτώχεια και την άσχημη πολιτική κατάσταση. Τι σχέση έχει εκείνη η εποχή με την σημερινή;

Πολύ καλή ερώτηση. Δυστυχώς φτάσαμε τόσα χρόνια μετά να βιώνουμε αντίστοιχες καταστάσεις. Η άσχημη πολιτική κατάσταση που αναφέρατε έφερε την πλήρη εξαθλίωση των Ελλήνων σε πολιτισμικό, κοινωνικό, αισθητικό και οικονομικό επίπεδο όπως και τότε οι ιστορικοπολιτικές συνθήκες είχαν διαμορφώσει ανάλογα την ποιότητα ζωής των ανθρώπων. Τότε η Ελλάδα είχε βγει μέσα από έναν πόλεμο. Σήμερα ο οικονομικός πόλεμος έχει εξίσου σοβαρές συνέπειες. Το ερώτημα είναι όμως αν έχουμε εμείς ως πολίτες ισχυρά ιδανικά, για να μπορέσουμε να διαμορφώσουμε νέες συνθήκες στη ζωή μας. Αν η ηθική και η ιδεολογία μας μπορεί να εξεγερθεί εκ νέου ενάντια σε ό,τι μας υποδουλώνει. Η μακαριότητα στην οποία ζούσαμε λίγα χρόνια πριν μοιάζει πολύ με εκείνη που έζησαν οι άνθρωποι του μεσοπολέμου. Εκείνη την εποχή ωστόσο, πίσω από την κατασκευασμένη βιτρίνα της ευημερίας ένας σκοτεινός και ολέθριος μηχανισμός προετοιμαζόταν να φέρει μια νέα τάξη πραγμάτων στον κόσμο και οδήγησε στο μακελειό του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου. Οι εποχές έχουν πάντα τα ανάλογά τους και όπως λένε η Ιστορία όταν δε γίνει μάθημα θα επαναληφθεί. Εσείς πιστεύετε ότι πήραμε τελικά το μάθημά μας;

-Ποια ήταν ή έρευνα που κάνατε για να αναπαραστήσετε εκείνη την εποχή;

Χρειάστηκε να διαβάσω πολλά πράγματα και θεωρώ τον εαυτό μου πολύ τυχερό γι' αυτό. Από το 1895 και την Κρητική Πολιτεία Πολιτεία το βιβλίο περνά στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στη μάχη της Κρήτης, στο Μάλεμε, στην καταστροφή της Κανδάνου από τους Γερμανούς, κι από εκεί στον μεταπολεμικό Πειραιά στις φτωχικές συνοικίες του, στους πρόσφυγες και τα ήθη που έφεραν. Όπως καταλαβαίνετε πρόκειται ουσιαστικά για την Ιστορία ολόκληρου του εικοστού αιώνα στην Ελλάδα με επίκεντρο την Κρήτη και τον Πειραιά. Ευτυχώς στις μέρες μας η έρευνα αυτή είναι περισσότερο εφικτή λόγω του διαδικτύου. Η Ιστορία, η κοινωνική ανθρωπολογία αλλά και παλιές εφημερίδες προσφέρουν ένα πλούσιο υλικό σε όποιον έχει την πρόθεση να ασχοληθεί σοβαρά με μια συγκεκριμένη εποχή.

-Πόσο χρόνο χρειαστήκατε για να γράψετε το μυθιστόρημα;

Συνολικά περίπου τρία χρόνια. Χρειάστηκα ενάμισι χρόνο για να το γράψω και σχεδόν άλλο τόσο για να ξαναδιαβάσω πολλές φορές το κείμενο και να το διορθώσω.

-Είσαστε δημοσιογράφος κριτικός, πεζογράφος. Πώς τα προλαβαίνετε όλα αυτά;

Δεν δηλώνω δημοσιογράφος ούτε κριτικός λογοτεχνίας να σας πω την αλήθεια. Διαβάζω κάποια βιβλία και γράφω για όποιο από αυτά μου άρεσε σε κάποια έντυπα που εμπιστεύονται την άποψή μου, αυτό δεν με κάνει αυτόματα και κριτικό λογοτεχνίας. Με

ευχαριστεί όμως πολύ και νομίζω πως πάντα βρίσκουμε χρόνο να κάνουμε κάτι από αγάπη και για την προσωπική μας ευχαρίστηση.

-Ποια είναι η σχέση σας γενικότερα με τον ηλεκτρονικό τύπο;

Παρακολουθώ αρκετά τον ηλεκτρονικό τύπο και συμμετέχω γράφοντας σε αρκετά διαδικτυακά περιοδικά, όπως είναι το fractal, το literature, το culturenow και το thinkfree. Η αμεσότητα που έχουν είναι εκπληκτική και θεωρώ ότι υπάρχουν πολύ καλά διαδικτυακά έντυπα στις μέρες μας δημιουργημένα από ανθρώπους που ξεχωρίζουν για το μεράκι τους και την ποιότητα της δουλειάς τους.

-Αλήθεια πώς περνάει μια δημιουργική ημέρα σας;

Κυρίως με αρκετό διάβασμα και γράψιμο. Νομίζω ότι αυτές είναι οι πιο δημιουργικές μέρες μου, όπως κι εκείνες που βρίσκομαι κοντά στη θάλασσα ή ταξιδεύω. Τότε με βοηθάει η φωτογραφική μου μηχανή ή ένα κομμάτι χαρτί καταγράφω τις σκέψεις μου και αυτή είναι μια πολύ δημιουργική στιγμή.

-Ποιο βιβλίο έχετε στο προσκεφάλι σας;

Διάφορα κατά καιρούς. Αυτή τη στιγμή μόλις τελείωσα το εξαιρετικό «Τέσσερις τοίχοι» του Βαγγέλη Χατζηγιαννίδη και διαβάζω το έργο του Κούντερα: «Αθανασία».

-Τι βιβλία θα μας προτείνετε να διαβάσουμε ;

Θα πρότεινα σίγουρα το «Τέσσερις τοίχοι» και «Το ελάχιστο ίχνος» που τιμήθηκε με το Βραβείο Πεζογραφίας του περιοδικού Κλεψύδρα, του Βαγγέλη Χατζηγιαννίδη, πάντα το έργο «Ανοιχτά Χαρτιά» του Οδυσσέα Ελύτη, τη συλλογή διηγημάτων του Αντώνη Σαμαράκη με τίτλο «Κόντρα» που μόλις κυκλοφόρησε ξανά από τις εκδόσεις Ψυχογιός, το «Σκηνές από τον βίο του Ματίας Αλφοσίνο» του Ισιδώρου Ζουργού, το «Συλλαβίζοντας το καλοκαίρι» του Δημήτρη Στεφανάκη και βέβαια το «Εμβατήριο Ραντέσκυ» του Γιόζεφ Ροτ. Και πολλά άλλα βέβαια, ανάμεσά τους και την παλιά κλασική εργογραφία μεγάλων συγγραφέων, στα οποία πρέπει να ανατρέχουμε συχνά για να απολαμβάνουμε το μέγεθος του παγκόσμιου μυθιστορήματος.

-Μάθαμε ότι γράφετε ένα μυθιστόρημα. Μπορείτε να μας πείτε κάτι ;

Έχω ήδη ολοκληρώσει το τέταρτο μυθιστόρημά μου με τίτλο: «Ουίσκι Μπλε», για το οποίο μάλιστα είμαι πολύ χαρούμενη καθώς κυκλοφορεί πολύ σύντομα, στις 23/10/14, από τις Εκδόσεις Ψυχογιός. Επί της ουσίας πρόκειται για ένα βιβλίο στο οποίο πρωταγωνιστεί η σχέση του Έλληνα με τη θάλασσα, τη ναυτοσύνη και τον πολιτισμό της, τον καθημερινό αγώνα για επιβίωση, το γεγονός ότι και ο Έλληνας ήταν πάντα μεταναστευτικός λαός, το ρατσισμό, το ταξίδι, την αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής. Το «Ουίσκι μπλε» είναι μια μυθιστορηματική ματιά στον αιώνα που αφήσαμε πίσω μας, στις μικρές και μεγάλες στιγμές που συνθέτουν την οδύσσεια ενός νεοέλληνα μέσα από την ιστορία μιας οικογένειας που ξεκινά στην Αίγυπτο του 1930 περίπου. Ο πρωταγωνιστής του βιβλίου είναι ένας νέος, ο Μιχάλης, ο οποίος ξεκινά από το Πορτ Σάιντ κι η ανάγκη τον φέρνει στη Σαντορίνη και τον Πειραιά των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων.

Πολύ σύντομα θα ακολουθήσει το όνειρο για μια καλύτερη ζωή και θα δοκιμαστεί στα ανθρακωρυχεία της πόλης Μαρσινέλ στο Βέλγιο και στις αποβάθρες του λιμανιού της Νέας Υόρκης, προτού αποδεχτεί αμετάκλητα τη θαλασσινή του μοίρα. Θα αναζητήσει τη δική του Πηνελόπη στο πρόσωπο της Εριέττας, θα συνοδοιπορήσει με παράξενους συντρόφους όπως ο Αρτέμης και ο Αποστόλης, θα δει να ανοίγουν και να κλείνουν κύκλοι ζωής στη μεγάλη σκηνή του κόσμου. Τα ιστορικά στοιχεία που αναφέρονται στο βιβλίο, όπως επίσης και τα γεγονότα που σημάδεψαν την ιστορία των ανθρακωρυχείων στις 8 Αυγούστου του 1956, αλλά και στη Σαντορίνη της μεγάλης έκρηξης του Ηφαιστείου που σημειώθηκε την ίδια χρονιά ήταν συγκλονιστικά και περιγράφονται με βάση την ιστορική αλήθεια και τεκμηρίωση.